

ПЕРЕДМОВА

„Почаївський монастир в історії нашого народу” — глибоко простудійований історичний нарис. Автор цього нарису — Іван Дубилко, громадський діяч всебічних зацікавлень. Співпрацював з видавництвами журналів «Молода Україна» і «Нові Дні». Його статті друкувались у багатьох українських часописах. Він вивчав історію українських поселенців-піонерів у Канаді. Був автором і редактором книги «П'ятидесятліття Української Православної Катедральної Громади св. Володимира в Торонто — 1926-1976 рр».

У своєму нарисі автор не обмежується лише історією Почаївського монастиря, бо, як він написав: „Історія Почаївського монастиря не замикається в його мурах, а віддзеркалює той стан, що був майже на всіх просторах України. Історії Почаївського монастиря, як і всієї нашої Церкви, неможливо відлучити від загальних історичних подій в Україні”.

Побіч описів постання, розбудови й існування того монастиря, однієї з найбільших православних святинь в Україні, автор звертає особливу увагу на ту епоху, що в нашій історії зветься «Велика Руїна», яка почалась невдовзі після Берестейської унії 1596 року.

З наукових історичних довідників автор, удокументованою хронологією, навітлює довготривалу боротьбу нашого народу за державну незалежність Української Православної Церкви. Звертає більше уваги на ті події, коли-то, після княжих часів, козацькі армії під керівництвом своїх гетьманів довго боронили Україну від польських, московських, татарських і турецьких нападів. В оборонних битвах завжди гинуло дуже багато ворожого війська, що було гнане на Україну королями і їхньою шляхтою, царями і їхніми князями. Одночасно у тих битвах гинули незчислені тисячі

нашого героїчного козацтва і стільки ж нашого мирного населення, що противилось чужим наїзникам.

Внаслідок уніятства постали внутрішні роздори між українцями. Безнастанні збройні напади, з однієї сторони католицької Польщі, а з другої православної Московщини, наш народ був знесилений, Україна зруйнована. Помимо того наш народ не здавався. Історія гетьманської епохи виразно свідчить про те, що всі гетьмани ставили справи незалежності Української Православної Церкви на рівні зі справами державної незалежності України.

Сусіди-напасники, у численних битвах з козацькими арміями переконались, що поодинці вони Україні не переможуть. Тому-то Польща й Московщина заключили між собою перемир'я, Україну розділили, народ наш обабіч Дніпра поневолили.

Автор цієї історичної праці вводить думки читача в ту далеку, давню героїчну й одночасно трагічну епоху нашого народу, бо ж з того часу, після двоподілу й тотального поневолення України, дуже багато визначних наших політичних, військових, наукових і церковних діячів, котрі мусли служити окупантам, спольонізувались і змосковились.

У тій довголітній неволі, наше чесне і побожне простолюддя, особливо сільське населення осталося незламною, фундаментальною твердиною української національної ідентичності і невмирущим резервуаром українських творчих сил.

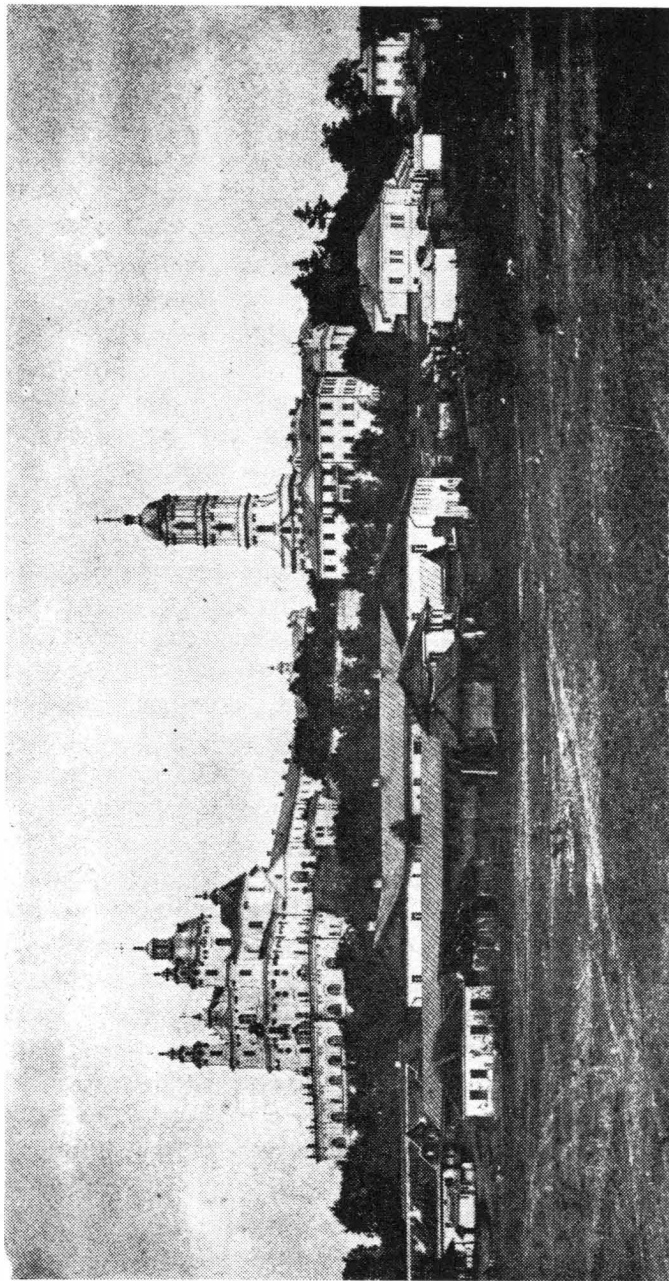
Автор, думаючи про минуле й сучасне, висловлює такі твердження: „Матеріялісти не мають почуття добродійного обов'язку, не тільки супроти поневолених народів, але й супроти своєї нації. Тому всі агресори фальшували й фальшують поняття всіх моральних чеснот і пускаються на антинародні, брутальні дії. Але як розуміти насильства тих, що являються духовними речниками віри в Бога; зуть себе праведними носіями християнських чеснот; уявляють себе найближчими до Бога; називають себе єдиноправильними послідовниками науки Христа і, заслонючись Божим іме-

нем та іменем Христової науки, пускаються на такі ж антигуманні лиходійства як ті, що дбають лише про матеріальний добробут? . . . Незалежно від того хто, коли і де робив різні насильства над людьми, такі як: хрестоносні походи, святі інквізиції, Варфоломійвські ночі та інші антилюдяні методи, — все те вимагає відповіді на такі питання: яку спільність у тому можна знайти з вірою Бога, — вірою в основні елементи Христової науки? . . .”.

З признанням треба зазначити, що ця праця дає багато історичних відомостей. Вона ілюструє болючу ситуацію, з якою мусів боротись наш народ; захищати свій край, свою Православну Церкву і культурні надбання від жорстоких сусідів.

Книжку авторства Івана Дубилка корисно буде прочитати кожному українцеві. Її треба читати уважно. Читаючи, відсвіжимо своє знання про ті часи, що в історії України зветься «Великою Руїною» і наберемось більше любови й вірності до мучениці — Святої Православної Церкви нашого побожного українського народу.

о. Дм. Фотій

УСПІНСЬКИЙ ПОЧАЇВСЬКИЙ СОБОР З ПІВДЕННОГО СХОДУ.

І. ДУБИЛКО

ПОЧАЇВСЬКИЙ МАНАСТИР В ІСТОРІЇ НАШОГО НАРОДУ

В історичних довідниках про Почаївський монастир дослідники присвячували дуже мало, або й зовсім не присвячували уваги населенню містечка і селищам навкруги Почаївського монастиря. Автор цієї теми вважає доцільним на ту тему дещо написати, бодай про період польської окупації Західньої України після Першої світової війни.

Містечко Почаїв розташоване з південної сторони гори, на якій стоїть монастир — Почаївська Лавра. На східній, північній і західній сторонах гори — навкруги монастиря, були передмістя: Юридика, Голендри, Гуменці і Граби. На південь — Плетянка і Рідкодуби, а на північний захід — Березина. Всі ті передміські селища, разом з містечком, творили одну адміністративну громаду, з населенням біля десяти тисяч мешканців.

У центрі містечка жили жиди — торговці. Поляків, що прибули з Польщі на різні урядові становища, було понад тридцять родин. Ще з царської окупації залишилися кільканадцять родин росіян. У монастирі було понад двісті монахів, між якими було багато колишніх царських урядників і військовиків.

Під час польської окупації в Почаївському адміністративному районі було сімнадцять сільських громад. На забраних парафіяльних і монастирських землях уряд поселив багато колоністів, привезених з Польщі. У багатьох селах були поміщики — великі землевласники, що осталися ще з царських часів.

Поза тим, все населення було українське, більшістю малоземельне, яке весь час жило в недостатках. Національна свідомість, так як і по всій Україні, була приспана царськими русифікаторами. Однак, після Української націо-

нальної революції і проголошення Української Народньої Республіки та збройної боротьби за державну незалежність України, національна свідомість збудилася, зростала.

Під польською окупацією українські передові діячі в Почасві негайно почали організаційну діяльність. 1922 р. зорганізували Споживчу кооперативу. Потім були засновані: Товариство Просвіта, Пласт і Союз Українок. 1925 року були основані: Кооперативний банк «Українбанк», Кооперативна книгарня «Громада» і Кооперативна бетонярня, яка, після злучення з цегельнею, звалась Будівельна кооператива. Молочарська кооператива була заложена 1927 року, але економічна криза зупинила її діяльність. Щойно 1934 року була відновлена і своєю продукцією масла була вписана в реєстр експортних кооператив. 1935 року була зорганізована Овочарська кооператива, яка експортувала овочі в більші міста Польщі. Пасічники також об'єдналися і створили Пасічничу кооперативу. Ремісники різних фахів заклали Ремісничий цех.

Всі ті кооперативи мали біля п'яти тисяч членів. У різні пори року вони затрудували біля двісті працівників. 1937 року почались організаційні заходи створити кооперативного млина, — купити поміщицького млина в селі Старий Тараж на річці Ікві, а в зв'язку з млином мала постати кооперативна пекарня. В тому ж часі Овочарська кооператива проектувала будову фабрики для сушення овочів і виробництва овочевих консервованих продуктів.

Польські урядові чинники весь час робили різні перешкоди: 1932 року закрили Товариство Просвіта. Також заборонили Пласт і Союз Українок. На місце «Просвіти» було засноване Українське Культурно-Освітнє Товариство, яке мало великий хор, активний драматичний гурток і провадило курси українознавства для тієї молоді, яка, через недостачу місця в семирічній школі, що містилася в монастирському будинку, де навчалось біля двісті дітей, та молодь приходила на науку, що провадилась старшими членами вищеназваного товариства.

Також на наказ польського уряду, від 1934 року всі